

Atkarību veidošanās risks jauniešu vidū: Baltijas un Ziemeļvalstu salīdzinoša analīze

Pētījums veikts EEZ finanšu grantu shēmas „Akadēmiskie pētījumi” apakšprojekta Nr.EEZ09AP-09 ietvaros

---

Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instrumenta un Norvēģijas valdības divpusējā finanšu instrumenta STIPENDIJU GRANTU SHĒMAS un Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instrumenta grantu shēmas AKADĒMISKIE PĒTĪJUMI noslēguma konference

Rīga, 2011.gada 6.aprīlī.

Ilze Koroļeva

LU Filozofijas un socioloģijas institūts

APAKŠPROJEKTA MĒRĶI UN UZDEVUMI

- ✓ EEZ granta ietvaros realizētā projekta mērķis bija **izpētīt atkarību veidošanās riskus ietekmējošos faktoros un veikt to salīdzinošo analīzi Baltijas un Eiropas valstu kontekstā.**
- ✓ Šajā nolūkā tika realizēti vairāki teorētiski un praktiski uzdevumi:
  1. teorētisko pieeju atkarību izpētē analīze un pārskata sagatavošana par šo jautājumu,
  2. atkarību izplatības rādītāju salīdzinoša analīze Baltijas un Ziemeļvalstu jauniešu vidū,
  3. atkarību veidošanās riskus ietekmējošo faktoru modelēšana un salīdzinājums starp dažādām Eiropas valstīm,
  4. pētījuma ECAD metodoloģiskās pieejas un salīdzinošās analīzes metožu apguve,
  5. atkarību izraisošo nelegālo vielu izplatības un pieejamības analīze, balstoties uz padziļināto interviju rezultātiem,
  6. pamatojoties uz rezultātu analīzi, sagatavoti raksti kolektīvajai monogrāfijai.

PAR PĒTĪJUMU ECAD

- Pētnieciskais projekts **ECAD** (***European Cities against Drugs***) ir Starptautiskas 5 gadus ilgstošas narkotiku profilakses programmas „**Jaunatne Eiropā**” daļa
- Programmas vadība un pētnieku grupa, kura izstrādājusi pētījuma koncepciju un metodoloģiju, bāzējas Reikjavīkā (Islandē).
- **ECAD** ir Eiropas vadošā organizācija, kas popularizē no narkotikām brīvas Eiropas ideju un kurai pievienojušās **245 pilsētas 27 valstīs**.
- **Programmas misija** – censties pasargāt jauniešus no narkotiku lietošanas un to ietekmes, izvērtējot dažādas profilakses stratēģijas un faktorus, kas kavē vai sekmē šo vielu lietošanas izplatību dažādās Eiropas valstīs
- **Starptautiskā salīdzinošā pētījuma mērķi:**
  - salīdzināt dažādas stratēģijas un apzināt labās prakses piemērus narkotiku profilaksē,
  - apzināt būtiskākos jauniešu kriminalizāciju ietekmējošos faktorus, kā arī noteikt nozīmīgākos sociāli atbalstošos apstākļus
  - noskaidrot riska un aizsargājošo faktoru ietekmi uz atkarības vielu lietošanas uzsākšanu un turpināšanu
  - salīdzināt riska un aizsargājošo faktoru ietekmi uz atkarību izraisošo vielu lietošanu ar atbilstošu stāvokli citās Eiropas pilsētās

PĒTĪJUMA NORISE UN DATI

- **Programmas ietvaros** dalībvalstu pilsētās bija plānots veikt trīs reprezentatīvas jauniešu aptaujas **2006., 2008. un 2010. gadā.**
- 2006. gadā projektā iesaistījušās 15 pilsētas no 11 Eiropas valstīm
- 2008. gadā 14 pilsētas no 9 valstīm
- **Mērķa grupa** – jaunieši 15–16 gadu vecumā
- Pēc vienotas metodoloģijas aptauja tiek veikta atbilstošās pilsētas izglītības iestādēs
- **Mērķa izlases apjoms** katrā aptaujas posmā un katrā dalībvalsts pilsētā (n=2800)
- **Aptaujas metode:** tieša anketēšana mācību grupās

PĒTĪJUMA NORISE LATVIJĀ

- Latviju projektā pārstāv ECAD Latvijas birojs (vad. Andrejs Vilks)
- Lauka darbs un rezultātu analīzes metodoloģiju un analīzi veic LU Filozofijas un socioloģijas pētnieki

- **2006. gads**
  - Latviju pārstāv **Rīga**:
    - **Mērķa grupa** – Rīgas vispārizglītojošo skolu 9.-10. klases skolēni
- **2008. gads**
  - Latviju pārstāv Rīga un Jūrmala
  - Aptauja pēc līdzīgas metodoloģijas tiek veikta arī Cēsīs
    - **Mērķa grupa** – Rīgas, Jūrmalas un Cēsu vispārizglītojošo skolu 9.-10. klases skolēni
- **2010. gads**
  - Pēc tās pašas metodoloģijas pētījums tiek veikts tikai Latvijā, Rīgā
    - **Mērķa grupa** – Rīgas vispārizglītojošo skolu 9.-10. klases skolēni

Analītiskā pieeja

- Socioloģijā atkarību izraisošās vielas tiek skatītas divējādi – gan pētot sociālo vidi un sociālo kontekstu, kādā šīs vielas tiek lietotas, gan arī izzinot motivāciju un ietekmējošos faktorus atkarības vielu aktualizācijai indivīda dzīvē.
- Skaidrojot atkarību izraisošo vielu un procesu izplatību dažādās sabiedrības grupās, pēdējo desmit gadu laikā plaši tiek izmantotas dažādas starpdisciplināras integrētas (biopsihosociālās) teorijas. Viena no tām ir selektīvās interakcijas un socializācijas teorija, uz kuras balstās modificētais sociālā stresa modelis (*Denise Kandel, David Hawkins*).
- Modelis ietver faktorus, kas indivīdam vienos apstākļos rada paaugstinātu risku atkarību izraisošo vielu lietošanai, taču citos – tieši pretēji – attur no atkarības vielu vai procesu izmantošanas ikdienā.
- Centrēšanos uz riska un aizsargājošo faktoru pieejas izmantošanu šobrīd var uzskatīt par vienu no svarīgākajiem atkarības vielu lietošanas profilakses sasniegumiem teorijā un programmu izstrādē.

Riska faktori - tiek definēti kā īpašības, apstākļi, notikumi dzīvē vai indivīda gūtā pieredze, kas statistiski korelē ar kaitīgas uzvedības rašanos. Konkrētajā pētījumā uzsvars likts uz riska faktoriem, kas korelē ar atkarību izraisošo vielu lietošanas uzsākšanu vai turpināšanu.

- **Aizsargājošie faktori** - tiek definēti kā dzīves notikumi vai pieredze, kas mazina riska faktoru radīto efektu.
- Tie ietver ietekmes, orientācijas un uzvedību jauniešu dzīvē, kas dod pozitīvu ieguldījumu un palīdz novērst negatīvu uzvedību un rezultātu, piemēram, atkarības vielu lietošanu.
- Stiprinot noteiktus aizsargājošos faktorus, mazinās atkarības vielu lietošanas vai pārmērīgas aizraušanās ar jaunajām tehnoloģijām attīstības iespējamību.

Faktoru darbības sfēras

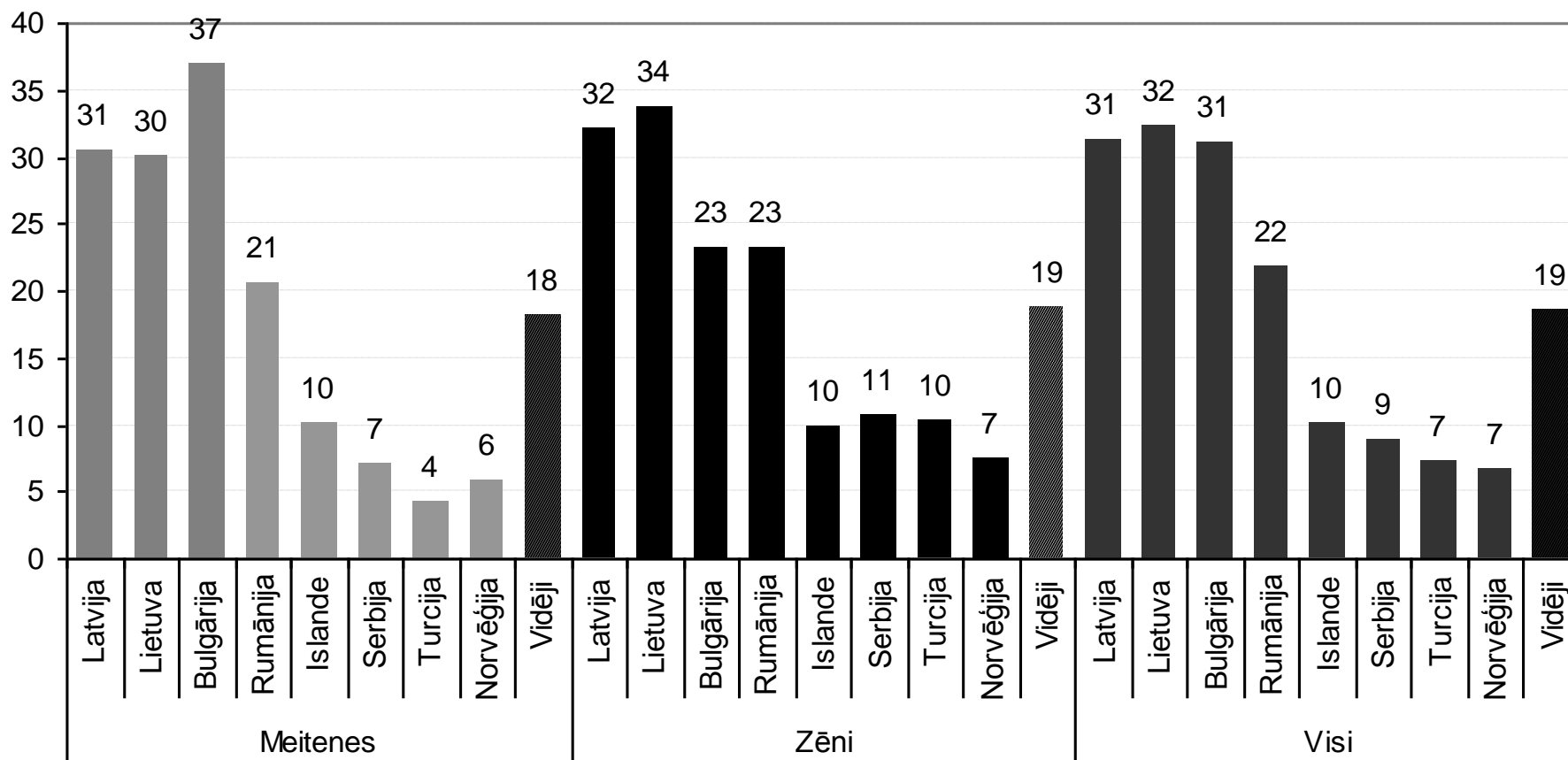

Sfēra	Kategorijas
Individuālā	Bioloģiskais un psiholoģiskais/uzvedības raksturojums, pašvērtējums, attieksme, vērtības, zināšanas, prasmes, agrā problemātiska uzvedība, traumējoša pieredze (īpaši ģimenē), iesaiste sociālos pasākumos (brīvais laiks).
Vienaudži	Normas (kultūra) attiecībā pret atkarību izraisošo vielu lietošanu, aktivitātes (iesaistīšanās pro– vai anti–sociālas uzvedības grupās), piesaiste vienaudžiem vai noliegums no vienaudžu puses.
Ģimene	Atkarības vielu lietošanas pieredze, funkcionalitāte, bērnu uzvedības pārraudzība (kontrolē), vardarbība, ģimenes saišu stiprums.
Skola	Piesaiste skolai (kavējumi, konflikti ar skolotājiem), skolas klimats un politika, skolas pienākumu izpilde (sekmes, uzvedība), skolas pamešana vai maiņa.
Vide, sabiedrība, apkārtnē	Piesaiste vietai, drošība, normas (kultūra) attiecībā pret atkarību izraisošo vielu lietošanu, brīvā laika pavadīšanas iespējas, informētība/gatavība novērst problēmu rašanos, apkārtnes vienaudži, uzticēšanās institūcijām

Regulāra smēķēšana:

pēdējā mēneša laikā

izsmēķējuši vismaz vienu cigareti dienā

Bāze: visi

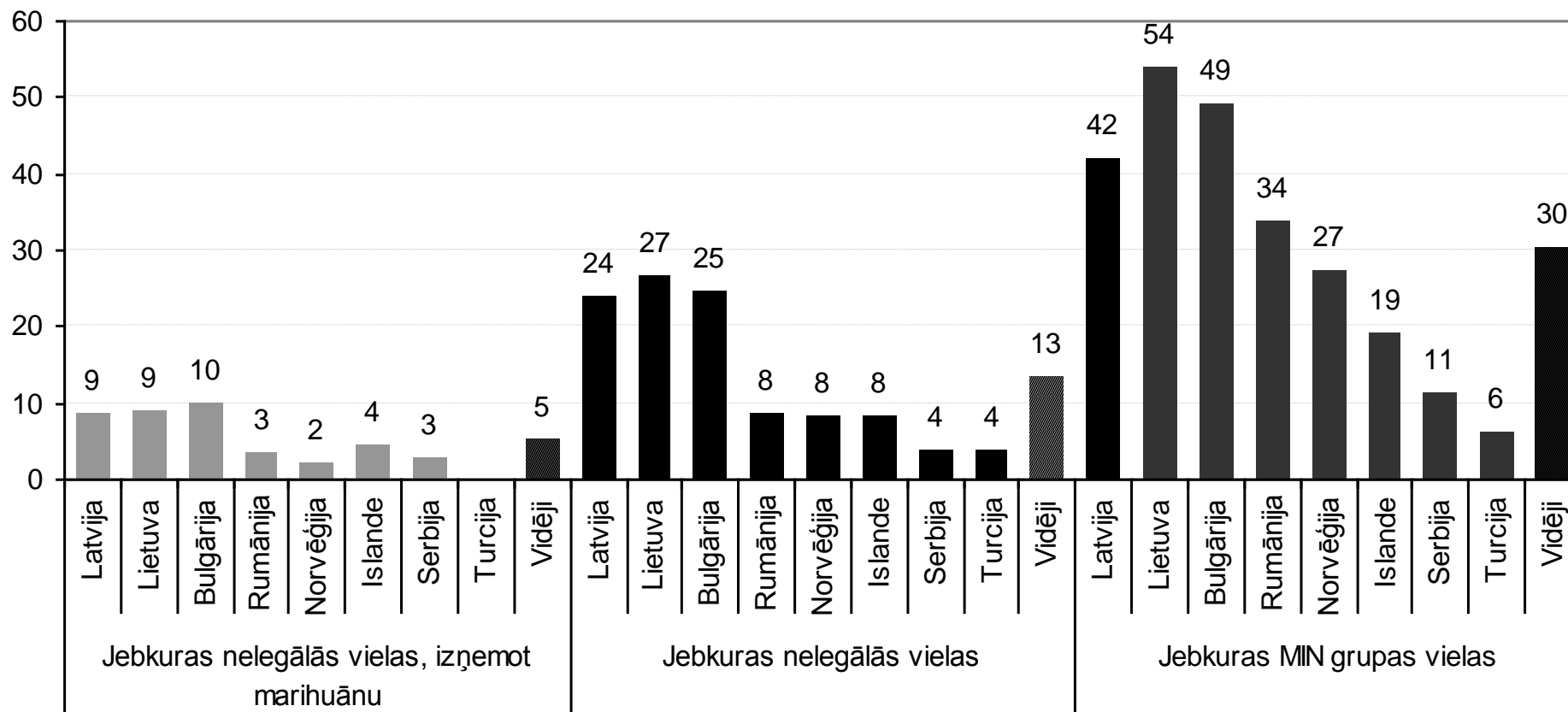
Piedzēšanās reizes:

dzīves un pēdējo 30 dienu laikā

		<i>Latvija</i>	<i>Bulgārija</i>	<i>Islande</i>	<i>Lietuva</i>	<i>Norvēģija</i>	<i>Rumānija</i>	<i>Serbija</i>	<i>Turcija</i>	<i>Vidēji</i>
Dzīves laikā	Nevienu reizi	34	32	66	35	63	51	67	88	55
	1 – 2 reizes	25	25	12	30	13	26	14	8	19
	3 – 5 reizes	16	16	8	17	8	11	8	2	11
	6 – 9 reizes	8	8	5	7	6	5	3	1	5
	10 un vairāk reizes	18	19	10	11	10	7	8	2	11
Pēdējo 30 dienu laikā	Nevienu reizi	74	70	81	79	81	85	83	93	81
	1 – 2 reizes	18	18	12	16	13	12	10	4	13
	3 un vairāk	7	11	7	5	6	4	7	3	6

Nelegālo narkotiku un psihotropo vielu pamēģināšana

Bāze: visi

Gan legālo, gan nelegālo psihoaktīvo vielu lietošanas izplatībā pusaudžu vidū pastāv būtiskas atšķirības dažādu valstu starpā

- Kas nosaka šīs atšķirības?
- Vai tās ir iespējams izskaidrot ar atšķirībām dažādo riska un aizsargājošo faktoru izplatībā un stiprumā, vai arī pastāv kādi citi, mūsu teorētiskajā analīzē neidentificēti cēloņi?
- Ja cēloņi ir meklējami riska un aizsargājošo faktoru izplatībā, vai var identificēt vienotu šādu faktoru grupu visām valstīm un analizēt šos faktorus, lai izprastu psihoaktīvo vielu lietošanas izplatības teritoriālās atšķirības?
- Visbeidzot—vai var izmantot iegūto informāciju, lai ierobežotu psihoaktīvo vielu lietošanas izplatību?

Analīzes metodes

- Izpētošās faktoranalīzes (EFA—*Exploratory Factor Analysis*) metode, lai skolēnu anketas 240 jautājumos ietvertā informācija tika apkopota jēgpilnos faktoros
- Pēc tam katras faktoru darbības jomas ietvaros faktoru sadalījums tika atsevišķi pārbaudīts ar apstiprinošās faktoranalīzes (CFA—*Confirmatory Factor Analysis*) palīdzību (un atsevišķos gadījumos koriģēts, balstoties gan uz teorētiskiem apsvērumiem, gan uz apstiprinošās analīzes rezultātiem).
- Nākamajā analīzes etapā tika izmantotas loģistiskās regresijas metodes, lai noteiktu, kā šie faktori katrs atsevišķi un mijiedarbībā cits ar citu ir saistīti ar jaunieša varbūtību būt psihoaktīvo vielu lietotājam. Šīs analīzes rezultāti ļauj mums noteikt, kuri no faktoriem ir uzskatāmi par aizsargājošiem, kuri—par riska faktoriem—un kuri—ne par vieniem, ne par otriem. Analīze tika arī atkārtota atsevišķi katrai valstij.

Analīzes metodes

Sfēra	Pazīmes aptaujas instrumentārijā
Individuālā	Izpētošā faktoranalīze vispirms tika veikta grupējot pazīmes 3 individuālās jomās: 1)vērtības un morāli raksturojošie priekšstati, sociālās attieksmes un pašvērtējums 2)Pazīmes, kas raksturo deviantu uzvedību 3)Pazīmes kas raksturo brīvā laika pavadīšanas veidus 114 pazīmes → 25 individuālā līmeņa faktori
Vienaudži	Attiecības un attieksme pret vienaudžiem (draugiem) 38 pazīmes → 9 vienaudžu ietekme faktori
Ģimene	Pazīmes, kas raksturo vecākus, attiecības ģimenē un bērnu-vecāku savstarpējās attiecības 39 pazīmes → 11 ģimenes faktori
Skola	Pazīmes, kas raksturo skolas vidi un tajā valdošās attiecības, attieksmi pret mācībām, sekmes 20 pazīmes → 7 skolas vides faktori
Vide, sabiedrība, apkārtnē	Dzīves vidi raksturojošās pazīmes: drošība dzīvesvietā un pilsētā, kontakti ar apkārtnes vienaudžiem un kaimiņiem, kopienas attieksme pret jauniešiem, dzīvesvietas vai/un skolas maiņa, uzticība institūcijām un organizācijām 30 pazīmes → 8 vides faktori

Dažādu faktoru ietekmes regresijas

Latvijas 2010. gada aptauja

Faktoru grupas	R ² Regulāra smēķēšana	R ² riskanta alkohola lietošana	R ² MIN grupas vielu lietošana
Skolas vide	0.160	0.110	0.120
Vienaudži	0.229	0.173	0.182
Individuālie, personības faktori	0.294	0.198	0.206
Vecāki, ģimene	0.254	0.144	0.140
Vide	0.136	0.10	0.111

Visu faktoru kopējā saistība ar regulāru smēķēšanu (loģistiskā regresija)

Personība, individuālā pieredze

Riska faktori

Paša slimības un nelaimes gadījumi; garīgais discomforts; dusmas; pašnāvnieciskas domas

Anarhisms (necieņa pret likumiem un normām), nepatikšanas ar policiju 0.311***
0.172***
Vēlu vakaru pavadīšana ārpus mājas; izklaides sabiedriskās vietās pilsētā; masu izklaides, mūzikas pasākumu apmeklēšana 0.458***
0.106***
0.087**

Riska faktori

Traumējoša pieredze draugu vidē; paziņām ir pašnāvības domas 0.193***
0.094**
Draugi smēķē/ piedzeras/ smēķē marihuānu; draugi mudina dzert/ smēķēt/ smēķēt marihuānu 0.892***
0.517***
Viegli saņemt draugu atbalstu 0.169***

Aizsargājošie faktori

Paša ticība/ reliģiozitāte -0.220***
Nodarbošanās ar sportu -0.353***
Nav iesaistīts fiziskā vardarbībā -0.088**

Vienaudži

Aizsargājošie faktori

Draugi nav iesaistīti noziedzīgās darbībās; draugi neattaisno vardarbību -0.126***
-0.079**

Visu faktoru kopējā saistība ar regulāru smēķēšanu (loģistiskā regresija, 2)

Riska faktori

Vecāki nezustāda stingrus noteikumus un prasības; dzīvo ar abiem vecākiem; māte strādā pilnu darba dienu ārpus mājas	0.139***
	0.214**
	0.162*

Riska faktori

Cītības trūkums mācībās	0.133***
Skolas nodarbību kavējumi; skolā saņemts nosodījums	0.193***
	0.070*

Riska faktori

Mainījies skolu/ dzīvesvietu	0.120***
Labi pazīst apkārtnes jauniešus	0.081**

Vecāku ģimene

Aizsargājošie faktori

Vecāki stingri izturētos, nosodītu smēķēšanu /piedzeršanos	-0.391***
Ar vecākiem kopā pavada brīvo laiku	-0.218***
Vecāku informētība par bērna gaitām	-0.078**

Skolas vide

Aizsargājošie faktori

Labas sekmes skolā	-0.425***
--------------------	-----------

Dzīves vides faktori

Aizsargājošie faktori

Kaimiņu pilsoniskās aktivitāte	-0.108***
--------------------------------	-----------

Visu faktoru kopējā saistība ar riskantu alkohola lietošanu (1)

(Piedzēšanās pēdējā mēneša laikā)

Vīrietis 0.198**

Personība, individuālā pieredze

Riska faktori

Paša slimības un nelaimes gadījumi;	0.343***
dusmas; pašnāvnieciskas domas; paša	
mazvērtības izjūtas; anarhisms (necieņa	0.272***
pret likumiem un normām); vardarbības	
upuris	0.124***
	0.160***
	0.164***
Noziedzīgas darbības	0.078**
Izklaides pasākumu apmeklēšana	0.137***
sabiedriskās vietās; vēlu vakaru pavadīšana	
ārpus mājas	0.512***

Aizsargājošie faktori

Paša ticība/ religiozitāte	-0.112***
Nodarbošanās ar sportu	-0.145***

Vienaudžu vide

Riska faktori

Paziņām ir pašnāvības domas	0.063*
Traumējoša pieredze draugu vidē	0.078**
Draugi smēķē/ piedzeras/ smēķē marihuānu;	0.522***
draugi mudina dzert/ smēķēt/ smēķēt	0.117***
marihuānu; viegli saņemt draugu atbalstu	0.146***

Aizsargājošie faktori

Draugi neattaisno vardarbību	-0.075**
---------------------------------	----------

Visu faktoru kopējā saistība ar riskantu alkohola lietošanu (2)

(Piedzeršanās pēdējā mēneša laikā)

Vecāku ģimene

Māte strādā pilnu darba dienu ārpus mājas 0.202**

Aizsargājošie faktori

Vecāki nosodītu smēķēšanu/
piedzeršanos; ar vecākiem kopā
pavadīts laiks; vecāku informētība par
bērna gaitām -0.256***
-0.125***
-0.129***

Skolas vide

Riska faktori

Cītības trūkums mācībās; skolas,
mācību kavējumi skolā saņemts sods;
nepatika pret skolu 0.098***
0.183***
0.075**
0.067*

Aizsargājošie faktori

Labas sekmes skolā -0.096**

Dzīves vide

Riska faktori

Mainījis skolu/ dzīvesvietu 0.072**

Aizsargājošie faktori

Nejūtas droši savā rajonā/
pilsētas centrā -0.092**

Visu faktoru kopējā saistība ar atkārtotu MIN grupas vielu lietošanu (1)

(Atkārtota MIN lietošana)

Vecums 0.123**

Personība, individuālā pieredze

Riska faktori

Paša slimības un nelaimes gadījumi; garīgais diskomforts; pašnāvnieciskas domas; vardarbības upuris 0.349***
0.081*
0.192***
0.086**

Dusmas; anarhisms (necieņa pret likumiem un normām); vardarbības attaisnošana 0.104**
0.236***
0.162***
Vēlu vakaru pavadīšana ārpus mājas; noziedzīgas darbības; fiziska vardarbība; nepatikšanas ar policiju 0.304***
0.171***
0.108***
0.096***

Riska faktori

Traumējoša pieredze draugu vidē; draugi smēķē/ piedzeras/ smēķē marihuānu; draugi mudina dzert/ smēķēt/ smēķēt marihuānu; draugi augstu vērtē deviantu uzvedību 0.110***
0.768***
0.220***
0.117**
Paziņām ir pašnāvības domas 0.095**

Aizsargājošie faktori

Paša ticība/ reliģiozitāte -0.249***
Nodarbošanās ar sportu -0.171***
Kultūras pasākumu apmeklēšana -0.076*

Vienaudži

Aizsargājošie faktori

Draugi neattaisno vardarbību -0.124***

Visu faktoru kopējā saistība ar atkārtotu MIN grupas vielu lietošanu (2)

(Atkārtota MIN lietošana)

Vecāku ģimene

Riska faktori

Dzīvo ar vienu no vecākiem un viņa(s) partneri	0.311*
Vecāku izglītība	0.117**

Aizsargājošie faktori

Vecāki nosodītu smēķēšanu/ piedzēšanos	-0.112***
Viegli saņemt vecāku atbalstu; ar vecākiem kopā pavada brīvo laiku;	-0.092**
Vecāki uzstāda stingrus noteikumus un kontrolē izpildi; vecāki informēti par bērna gaitām	-0.241***
	-0.092**
	-0.095**

Skolas vide

Riska faktori

Nepatika pret skolu; skolas, mācību kavējumi; cītības trūkums mācībās	0.106**
	0.116***
	0.156***

Aizsargājošie faktori

Labas sekmes skolā	-0.141***
--------------------	-----------

Dzīves vide

Riska faktori

Labi pazīst apkārtnes jauniešus	0.097**
---------------------------------	---------

Aizsargājošie faktori

Kaimiņu pilsoniskā aktivitāte	-0.121***
Ticība sabiedriskajām institūcijām	-0.103**

Empīriskie secinājumi

Riska faktori

- garīgs diskomforts,
- dusmas un nesavaldība,
- pašnāvnieciskas tieksmes,
- likumu un normu necienīšana un neievērošana,
- traumējoša personīgā pieredze (slimības, negadījumi un nelaimes, kas skārušas pašus jauniešus vai viņu draugus un radniekus),
- draugi, kas paši lieto vielas un mudina to darīt arī citus (vienaudžu spiediens, lai netiktu atstums/ tiktu pieņemts vienaudžu grupā);
- vēlu vakaru pavadīšana ārpus mājas,
- laika pavadīšana publiskās vietās un pasākumos pilsētā,
- vāja uzcītība skolā, sliktas sekmes
- skolas, mācību kavēšana

Aizsargājošie faktori

- attiecības ģimenē: vecāki, kam ir stingra nostāja pret psihoaktīvo vielu lietošanu (jaunietis sagaida negatīvu attieksmi, nosodījumu)
- vecāki ir informēti par savu bērnu gaitām ārpus skolas un mājām
- brīvā laika pavadīšana kopā ar saviem bērniem
- ticība Dievam un reliģiska prakse,
- nodarbošanās ar sportu,
- labas sekmes skolā

Secinājumi

- ✓ Pastāv atšķirības dažādu faktoru izplatībā un līmenī dažādās valstīs, pie kam valstīs ar augstu psihoaktīvo vielu lietošanas izplatības līmeni mēdz būt novērojami izteiktāki riska faktori, bet valstīs ar zemu šo vielu lietošanas izplatību - izteiktāki aizsargājošie faktori.

- ✓ Piemēram, **Īslandē, kur novērojama viszemākā psihoaktīvo vielu lietošanas izplatība,**
  - ir novērojami izteikti augsti rezultāti tādiem aizsargājošajiem faktoriem kā nodarbošanās ar sportu, labas sekmes skolā, vecāku nostāšanās pret alkohola, tabakas un marihuānas lietošanu un vecāku informētība par savu bērnu gaitām,
  - bet izteikti zemas vērtības tādiem riska faktoriem kā publiskās vietās un pasākumos pilsētā pavadītais laiks, garīgais diskomforts, necieņa pret likumiem, skolas neapmeklēšana un nepatika pret skolu.

- ✓ Savukārt **Latvijā, kur novērojama augsta smēķēšanas un dzeršanas izplatība pusaudžu vidū,**
  - novērojamas zemas vērtības tādiem aizsargājošajiem faktoriem kā reliģija, labas sekmes skolā un ar vecākiem pavadītais laiks,
  - bet augstus rezultātus tādiem riska faktoriem kā dusmas, zema cītība, vakaru pavadīšana ārpus mājas, vienaudžu spiediens lietot alkoholu un smēķēt un vienaudžu piedzeršanās biežums.

Praktiskie ieteikumi

- **Analīzē identificēto riska un aizsargājošo faktoru vidū ir virkne faktoru, kurus var ietekmēt ar valstij un nevalstiskajām organizācijām pieejamiem līdzekļiem, tajā skaitā ar izglītības un informācijas programmām, kas vērstas gan uz skolēniem, gan viņu vecākiem, kā arī ar kvalificētu psihologa palīdzību pusaudžiem personīgas krīzes situācijās.**
- Faktori, kas ir ietekmējami, **izglītojot un konsultējot vecākus**, ir, piemēram, vecāku strikta attieksme pret bērnu alkohola, tabakas un MIN lietošanu, vecāku informētība par bērnu gaitām un saprātīga vecāku kontrole pār bērniem.
- Faktori, kas ietekmējami ar **izglītības un informācijas pasākumiem pusaudžu vidū**, ir pusaudžu līdzdalība sporta pasākumos un vienaudžu spiediens, kas veicina psihoaktīvo vielu lietošanu.
- Faktori, kuru izplatību un ietekmi varētu mazināt ar **skolu psihologu un citu atbalsta resursu palīdzību**, ir garīgais diskomforts, dusmas un nesavaldība, pašnāvnieciskas tieksmes, kā arī traumējoša personīgā pieredze (kaut arī pašu negatīvo pieredzi nav iespējams novērst, ir iespējams mazināt tās sekas).

<http://www.sva.lv/petijumi/>

<http://www.narcomania.lv/>

Paldies par uzmanību!

Atkarību veidošanās risks jauniešu vidū: Baltijas un Ziemeļvalstu salīdzinoša analīze

Pētījums veikts EEZ finanšu grantu shēmas „Akadēmiskie pētījumi” apakšprojekta Nr.EEZ09AP-09 ietvaros

Ilze Koroļeva
LU Filozofijas un socioloģijas institūts